

Силабус навчальної дисципліни
«Експертиза творів образотворчого
мистецтва: живопис»
 назва дисципліни

Спеціальність: 023 Образотворче мистецтво,
 декоративне мистецтво, реставрація
Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Статус дисципліни відповідно до навчального плану	Обов'язкова навчальна дисципліна
Курс Семестр	3 5, 6
Семестровий контроль	5 семестр – диференційований залік 6 семестр – екзамен
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	Загальна кількість годин – 240 годин, кредитів ЄКТС – 8: аудиторні години — 120 год (лекційні — 60 год., практичні — 60 год.), для самостійної роботи студентів визначено 120 год.
Мова викладання	Українська
Що буде вивчатися (предмет навчання,)	Предметом навчання є комплексний підхід до експертизи творів живопису, що включає технологічний аналіз, і дозволяє встановити технологічні особливості всіх складових твору та визначити час створення досліджених об'єктів. Дисципліна покликана ознайомити з основними підходами при експертизі творів образотворчого мистецтва оптичними (мікроскопічні дослідження, огляд в ультрафіолетовому та інфрачервоному діапазонах) та фізико-хімічними (рентгенофлуоресцентний аналіз, метод інфрачервоної спектроскопії з Фур'є-перетворенням) методами, навчити розрізняти основні технологічні особливості різних живописних шкіл, надати навички використання спеціальних методів дослідження з застосуванням сучасних приладів і методик при проведенні досліджень. Основна увага буде приділятися виявленню ознак старіння та побутування творів, визначенню технологічних особливостей основ, ґрунтів та живописного шару, використанню сучасних фізико-хімічних приладів при аналізі складових творів живопису (встановлення пігментів, наповнювачів і в'язива у ґрунті та фарбовому шарі). Навчальна дисципліна базується на знаннях, отриманих в результаті вивчення курсів: «Техніки і технології художніх матеріалів», «Основи іконографії», «Експертиза творів образотворчого мистецтва: іконопис» та пов'язана з дисциплінами «Експертиза творів образотворчого мистецтва: графіка», «Експертиза предметів культової атрибутики», «Експертиза

	творів образотворчого мистецтва: скульптура». Для успішного засвоєння курсу необхідні базові знання з історії мистецтва України та зарубіжного мистецтва, які викладаються на 1–3 курсах.
<p>Чому це цікаво/потрібно вивчати (мета, завдання)</p>	<p>Мета — опанування теоретичних знань з експертизи творів живопису для комплексної підготовки спеціаліста «Мистецтвознавець-експерт», формування у студентів наукового підходу при аналізі і набуття практичних навичок з використання сучасного аналітичного обладнання для дослідження об'єктів культурної спадщини.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - опанування принципів технологічної експертизи; - надання знань, необхідних для визначення матеріалів, використаних при створенні предметів культурної спадщини, використовуючи сучасні методи дослідження; - формування вмінь щодо встановлення техніку та технології виробництва всіх складових творів живопису на полотні, визначення пігментного складу та в'язива ґрунту і фарбового шару; - формулювання наукового підходу до методів і методик дослідження; - засвоєння основних принципів та етапів проведення експертизи.
<p>Пререквізити (попередні компетентності, необхідні для вивчення дисципліни)</p>	<p>Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знання елементарних основ історії художньої культури; - знання історії мистецтва; - вміння користуватися літературними джерелами; - володіння навичками роботи з ПК.
<p>Пореквізити (компетентності, отримані після вивчення дисципліни)</p>	<p>У результаті опанування навчальної дисципліни студенти повинні набути такі програмні компетентності:</p> <p>інтегральна:</p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов;</p> <p>загальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність і готовність до особистого розвитку, бажання досягати успіху; - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; - здатність застосовувати на практиці знання, навички та уміння, набуті у результаті дослідницької роботи; - навички використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу інформації з різних джерел та прийняття рішень на основі аналізу отриманої інформації; <p>фахові:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності розвитку образотворчого та декоративного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу; - здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки;

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність володіти знанням базової мистецтвознавчої, експертної, методичної літератури; - здатність демонструвати достатньо високий рівень експертної майстерності та спроможність до її вдосконалення через застосування відповідних практичних і лабораторних методик; - здатність здійснювати експертну діяльність на базі професійних знань, мистецтвознавчих та практичних камеральних і лабораторних досліджень; - здатність інтегрувати професійні знання та навички і використовувати їх в інтерпретації художнього образу в експертній діяльності; - здатність оперувати професійною термінологією в сфері фахової діяльності мистецтвознавця-експерта; - здатність збирати, аналізувати та синтезувати мистецтвознавчу інформацію та дані із суміжних галузей науки і застосовувати її при проведенні експертизи; - здатність застосовувати традиційні та альтернативні інноваційні технології в процесі експертної діяльності та мистецтвознавчої експертизи; - здатність сприймати новітні концепції у сфері мистецтвознавчої експертизи та свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими засадами діяльності експерта.
<p>Чому можна навчитися (результати навчання)</p>	<p>Знати понятійно-категоріальний апарат навчальної дисципліни, основні оптичні та фізико-хімічні методи встановлення техніки та технології створення творів образотворчого мистецтва, розрізнати основні технологічні особливості різних живописних шкіл.</p> <p>Розуміти основні принципи, методи і технології дослідження і експертизи творів живопису, роль технологічних досліджень у мистецтвознавчій експертизі.</p> <p>Уміти виявляти ознаки старіння та побутування творів живопису, технологічні особливості основи, ґрунту та живописного шару, використовувати сучасні фізико-хімічні прилади при аналізі складових творів живопису, встановлювати пігменти, наповнювачі і в'язива у ґрунту та фарбовому шарі, ідентифікувати ознаки фальсифікації творів.</p> <p>Обґрунтовувати власний погляд на вирішення проблеми, дискутувати з колегами, відстоювати власну думку, скласти письмові експертні висновки.</p> <p>Застосовувати отримані знання на практиці, оволодіти технологіями проведення експертизи творів живопису.</p>
<p>Критерії оцінювання (екзаменаційна політика)</p>	<p>Форми оцінювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - семестрове оцінювання: 1. Контрольна робота (тест) – 15 балів/ 5 балів*. 2. Відвідування лекцій – 5 балів/ 5 балів. 3. Оцінювання роботи під час практичних занять – 15 балів/ 10 балів. 5. Підготовка презентації – 15 балів/5 балів. 6. Участь у наукових конференціях – 15 балів/10 балів. 7. Самостійна робота – 15 балів/5 балів. <p>* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної</p>

	<p>оцінки з відповідної форми контролю.</p> <p>Організація оцінювання.</p> <p>Контроль за якістю навчання здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною системою. Загальну кількість балів здобувача вищої освіти формують семестрові бали, отримані з усіх тем змістових розділів (бали, отримані за контрольну роботу (у формі тестування), презентації тощо; бали, отримані за виконання самостійного завдання, участі у семінарі, а також бали, які отримані за підсумкову роботу (залік, екзамен).</p> <p>підсумкове оцінювання:</p> <p>- форма оцінювання – залік, екзамен; максимальна кількість балів, які може отримати здобувач – 20 балів</p> <p>Організація оцінювання</p> <p>Контроль за якістю навчання здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною системою. Загальну кількість балів здобувача вищої освіти формують семестрові бали, отримані з усіх тем змістових розділів (бали, отримані за контрольну роботу (у формі тестування), презентації тощо; бали, отримані за виконання самостійного завдання, участі у семінарі, а також бали, які отримані за підсумкову роботу (екзамен).</p> <p>Умовою допуску до підсумкового оцінювання є отримання здобувачем під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (критично-розрахунковий мінімум). При цьому обов'язковим є успішне складання контрольних робіт, виконання самостійних робіт та участь у семінарах, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.</p> <p>У випадку відсутності здобувача вищої освіти з поважних причин, відпрацювання та перездачі контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про організацію освітнього процесу в НАКККіМ» (від 31 жовтня 2018 р., наказ №187-0).</p> <p>Оцінка здійснюється за результатами роботи впродовж усього семестру. Здобувач вищої освіти, який набрав суму залікових балів (60) має право отримати підсумкову оцінку за семестр за результатами поточного контролю. Здобувачі вищої освіти, які набрали протягом семестру менше 60 балів, обов'язково складають екзамен.</p> <p>Присутність всіх здобувачів вищої освіти на заліку або екзамені є обов'язковою.</p>
<p>Як можна користуватися набутими знаннями і вміннями (компетентності)</p>	<p>Набуті в результаті вивчення дисципліни компетентності дають змогу працювати за фахом мистецтвознавець (образотворче, декоративно-прикладне мистецтво); мистецтвознавець експерт; науковий співробітник музею та інших установ; оцінювач творів мистецтва; аукціоніст.</p> <p>Набуті компетентності дають змогу стати співробітником архіву, музею, аукціонного дому та інших закладів мистецтва і культури, держслужбовцем в органах управління у сфері культури, займатися індивідуальною діяльністю в галузі експертизи,</p>

	культури та мистецтва, дослідницькою діяльністю.
Навчальна логістика	<p>Структура навчальної дисципліни. Тематичний план.</p> <p>Змістовий розділ 1 «Технологічні дослідження творів живопису у структурі мистецтвознавчої експертизи».</p> <p>1.1 Основні підходи при експертизі творів живопису, використання оптичних методів дослідження при експертизі.</p> <p>1.2. Основні підходи при експертизі творів живопису фізико-хімічними методами.</p> <p>Змістовий розділ 2 «Експертиза творів живопису оптичними методами досліджень».</p> <p>2.1 Дослідження підпису, встановлення часу його нанесення у порівнянні із живописом, виявлення ознак фальсифікації.</p> <p>2.2 Встановлення технологічних особливостей основ творів мистецтва (дерево, полотно, метал, картон, фанера тощо). Хронологічні та географічні межі використання різних основ.</p> <p>2.3 Аналіз технологічних особливостей ґрунтів. Хронологічні та географічні межі використання різних основ.</p> <p>2.4 Вивчення підготовчого рисунка та його технологічних особливостей. Визначення особливостей авторського почерку.</p> <p>2.5 Вивчення живописного шару та його технологічних особливостей. Встановлення авторської манери художника, визначення ступеня збереження твору, виявлення ознак побутування.</p> <p>Змістовий розділ 3 «Експертиза творів живопису методом РФА».</p> <p>3.1. Принцип методу РФА, його переваги та недоліки при експертизі творів живопису.</p> <p>3.2 Поняття про пігменти, типи пігментів і періодизація їх застосування.</p> <p>3.3 Встановлення елементного складу ґрунту, хронологічні межі використання виявлених наповнювачів.</p> <p>3.4 Встановлення елементного складу білих пігментів фарбового шару, хронологічні межі застосування білила.</p> <p>3.5 Встановлення елементного складу жовтих пігментів фарбового шару, хронологічні межі застосування виявлених пігментів.</p> <p>3.6 Встановлення елементного складу оранжевих та червоних пігментів фарбового шару, хронологічні межі застосування виявлених пігментів.</p> <p>3.7 Встановлення елементного складу зелених пігментів фарбового шару, хронологічні межі застосування виявлених пігментів.</p> <p>3.8 Встановлення елементного складу синіх та фіолетових пігментів фарбового шару, хронологічні межі застосування виявлених пігментів.</p> <p>Змістовий розділ 4 «Експертиза творів живопису методом ІЧ-спектроскопії».</p> <p>4.1 Принцип методу ІЧ-спектроскопії, його переваги та недоліки при експертизі творів живопису.</p> <p>4.2 Поняття про в'язиво, барвники, органічні пігменти.</p> <p>4.3 Можливості методу ІЧ-спектроскопії при датуванні творів живопису.</p> <p>Загальний обсяг 240 год., зокрема:</p>

	<p>Лекцій – 60 год. Практичні – 60 год. Аудиторні – 120 год. Самостійна робота - 120 год.</p>
<p>Інформаційне забезпечення з фонду та репозитарію НАКККІМ</p>	<p>Рекомендовані джерела; Базові:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Андріанова О. Б., Біскулова С. О., Перевальський В. Є., Чуєва К. Є., Шостак О. Д. <i>Наука. Мистецтво. Студії. Освіта.</i> Технологічні дослідження творів європейської графіки з колекції Музею Ханенків. Київ: Видавництво «Фенікс», 2020. 60 с. 2. Андріанова О. Технологічні дослідження в структурі мистецтвознавчої експертизи. <i>Український мистецтвознавчий дискурс:</i> колективна монографія / За заг. ред. д. і. н. В.В. Карпова; НАКККІМ. Рига: Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2020. С.20–70. 3. Андріанова О.Б., Біскулова С.О., Живкова О.В., Тимченко Т.Р., Чуєва К.Є. <i>Наука. Мистецтво. Студії. Освіта.</i> Технологічні дослідження творів мистецтва з колекції музею Ханенків : метод. посіб. Київ: Фенікс, 2019. 40 с. 4. Біскулова С. Роль АTR-FTIR спектроскопії при проведенні комплексної експертизи творів мистецтва. <i>Український мистецтвознавчий дискурс:</i> колективна монографія / За заг. ред. д. і. н. В.В. Карпова; НАКККІМ. Рига: Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2020. С. 87–113. 5. Гренберг Ю.И. Технология станковой живописи. История и исследование: монография. Москва: Изобраз. искусство, 1982. 320 с. 6. Косолапов А.И. Естественнонаучные методы в экспертизе произведений искусства. <i>Государственный Эрмитаж.</i> Санкт-Петербург: Изд-во Гос.Эрмитажа, 2010. 170 с. 7. Технология и исследование произведений станковой и настенной живописи / под ред. Ю. И. Гренберга. Москва: ГОСНИИР, 2000. 179 с. 8. Тимченко Т. Р. Експертиза творів образотворчого мистецтва: живопис (історія та методологія): навч. посіб. Київ : НАКККІМ, 2017. 120 с. 9. Цитович В. І. Експертиза творів образотворчого мистецтва: живопис : (методологія та практика): навч. посіб. Київ : НАКККІМ, 2018. 232 с. <p>Додаткові:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. https://sci-hub.tw/ Веб-сайт та онлайн-сховище більш як 62 мільйонів наукових академічних праць. 2. https://scholar.google.com.ua/ Вільна доступна пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. 3. http://www.nbuv.gov.ua/ Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 4. www.nibu.kiev.ua/ Національна історична бібліотека України 5. http://library.nakkkim.edu.ua/ електронний каталог Національної

	<p>академії керівних кадрів культури і мистецтв</p> <p>6. http://elib.nplu.org/ електронна бібліотека «Культура України»</p> <p>7. http://kultura.ho.ua/books_ku.htm – Культурологічна бібліотека</p> <p>8. http://www.etnolog.org.ua/ Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України</p>
<p>Локація та матеріально-технічне забезпечення</p>	<p>Лабораторія ТОВ «Бюро науково-технологічної експертизи «АРТ-ЛАБ», прилади та обладнання, наявні в лабораторії (комп'ютери та оргтехніка; цифровий дзеркальний фотоапарат Canon EOS 450D; мікроскоп оптичний стереоскопічний МБС-10 зі збільшенням 4.6–100.5x, портативний цифровий USB-мікроскоп DigiMicro 1.3 mp зі збільшенням до 200x, портативний цифровий USB-мікроскоп Sigeta Expert 5 mp зі збільшенням до 300x, люмінесцентна енергозберігаюча лампа DeLux EBT-01 26W E27 для дослідження в УФ-діапазоні, світильник ультрафіолетовий (дві УФ лампи потужністю 40 Вт, розміщені в захисному корпусі і обладнані увіолевим склом - 2 шт.), портативний рентгенофлуоресцентний спектрометр «ElvaX-ART» (ТОВ "ЕЛВАТЕХ", Україна), інфрачервоний спектрометр з Фур'є-перетворенням (FTIR-ATR) «Vertex 70» (Bruker, Німеччина).</p>
<p>Кафедра</p>	<p>Кафедра мистецтвознавчої експертизи</p>
<p>Інститут</p>	<p>Інститут практичної культурології та арт-менеджменту</p>
<p>Інформація про науково-педагогічного працівника (з фото)</p>	<div data-bbox="571 1010 911 1514" data-label="Image"> </div> <p>Андріанова Олена Борисівна, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи, кандидат хімічних наук, мистецтвознавець-експерт, директор ТОВ «Бюро науково-технічної експертизи «АРТ-ЛАБ». Експерт з дослідження творів мистецтва — досліджені твори з фондів і колекцій музеїв України брали участь у 8 виставкових проєктах, зокрема 8 виставках, організованих Національним музеєм мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (2014–2020), виставці в Національному музеї Тараса Шевченка (2018), виставці в Національному художньому музеї України (2018–2019). Автор понад 50 публікацій у фахових виданнях, зокрема на науково-практичних конференціях і у спеціалізованих журналах (2011-2020); співавтор методичних посібників «Наука. Мистецтво. Студії. Освіта. Технологічні дослідження творів мистецтва з колекції Музею Ханенків» (2019) і «Наука. Мистецтво. Студії. Освіта. Технологічні дослідження творів європейської графіки з колекції Музею Ханенків» (2020).</p>

Куратор ряду освітніх проєктів, реалізованих за підтримки Українського культурного фонду.

Протягом 2017–2021 р. вийшло друком понад 30 наукових публікацій, серед них:

1. Андріанова О. Технологічні дослідження в структурі мистецтвознавчої експертизи. *Український мистецтвознавчий дискурс* : колективна монографія / За заг. ред. д. і. н. В. В. Карпова ; НАКККІМ . Рига : Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2020. С. 20–70.

2. Андріанова О. Встановлення елементного складу паперу офортів XVII ст. з колекції Національного музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 24–25 вересня 2020 р. / Ред. кол. : О.В. Рудник (голова) та ін. Київ : НАКККІМ, Фенікс, 2020. С. 14–20.

3. Андріанова О., Біскулова С. Ґрунти живописних творів XX–XXI ст. Аналіз, дослідження, можливості датування. *Мистецтво: метаморфози та дискурси / Art: metamorphoses and discourses* : Матеріали наук. конф. (9–10 вересня 2021 р., НАКККІМ, м. Київ) / ред. кол. : В. Чернець (голова), І. Міщенко (відп. ред.) та ін.. Київ : ТОВ «Спринт-сервіс», 2021. С. 8–11.

4. Андріанова О.Б., Третініченко В.А., Ревякіна С.В. Дослідження срібних окладів XVIII–XX ст. Аналіз сплавів методом РФА та виявлення закономірностей у їхньому складі. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності*. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24.09.2021 р.). Київ : Національний заповідник «Києво-Печерська Лавра», Асоціація реставраторів України. 2021. С. 13–18.

Підготовлено до друку та видано 2 науково-методичних посібника:

1. Андріанова О.Б., Біскулова С.О., Живкова О.В., Тимченко Т.Р., Чуєва К.Є. *Наука. Мистецтво. Студії. Освіта*. Технологічні дослідження творів мистецтва з колекції Музею Ханенків. Київ: Фенікс, 2019. 40 с.

2. Андріанова О. та ін. Технологічні дослідження творів європейської графіки з колекції музею Ханенків *Наука. Мистецтво. Студії. Освіта*: метод. посібник / Андріанова О., Біскулова С., Перевальський В., Чуєва К., Шостак О. Київ: Фенікс, 2020. 64 с.

Методи навчання і викладання обираються викладачем самостійно і доводяться до відома здобувачів початку викладання дисципліни. Серед них:

- пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків;
- репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на

	<p>основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних до представленого зразка ситуаціях;</p> <ul style="list-style-type: none"> - метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку; - частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть – в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, – перевірений спосіб активізації мислення, спонування до пізнання; - дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.
<p>Оригінальність навчальної дисципліни (при наявності). Політика академічної доброчесності</p>	<p>Дисципліна дозволяє отримати знання з технологічної експертизи творів живопису, навички роботи з сучасними приладами, розвинути аналітичні навички, вміння інтерпретувати результати технологічних досліджень та встановлювати час створення об'єктів образотворчого мистецтва, використовувати набуті компетенції у практичній діяльності в галузі мистецтвознавства та мистецької експертизи.</p> <p>Всі учасники освітньої діяльності дотримуються політики академічної доброчесності, визначеної вимогами НАКККіМ, яка є запорукою якості освіти</p>
<p>Лінк на дисципліну</p>	<p>Протягом 2020–2021 н.р. використовувався Google Classroom з відповідним наповненням.</p>